

EN BERTOLT BRECHT CABARET

DET SIDSTE ORD ER IKKE SAGT...

Det jeg nu vil sige er sagt tusind
gange før. Når jeg alligevel siger det,
er det for at ingen skal kunne sige,
at det er blevet sagt een gang for lidt.

B. B.

URPREMIERE 5. MARTS 1999

AARHUS TEATER | CABARETSCENEN

DET SIDSTE ORD ER IKKE SAGT...

EN BERTOLT BRECHT CABARET

ELSEBETH STEENTOFT

DORTHE HANSEN CARLSEN

HOTHER BØNDORFF

VED KLAVERET

NIELS SØREN HANSEN

ISCENESÆTTELSE

JØRGEN HEINER

SCENOGRAFI

JØRN WALSBØ

BRECHT-TEGNING

ANNE-MARIE STEEN PETERSEN

LYSDESIGN

JESPER AHNFELDT

MUSIKALSK INDSTUDERING

NIELS SØREN HANSEN

URPREMIERE

5. MARTS 1999

Forestillingsleder:

Suffli:

Afvikling lys/lyd:

Teatermaler:

Kostumierer:

Kostumeassistent:

Frisør:

Rekvisitører:

Trine Tue

Anette Walsøe

Bo Høgh/Silja Rønnow

Anne-Marie Kjær

Hanne Gissel, Mehmet Hilmi

Connie Møldrup

Britta Høxbro

Viggo Bay, Steen Jonassen

Teknisk chef:

Dekorationschef:

Teatersekretær og

Markedsføringschef:

Teaterchef:

Jens Ravn

Jørn Walsøe

Leif Due

Palle Jul Jørgensen

Programredaktion:

Foto fra afsluttende prøver:

Plakat & program lay-out:

Tryk:

Jørgen Heiner, Agnete Krogh og Leif Due

Jan Jul

Smidstrup Grafisk Bureau

C.C. Print 92 ApS

Forestillingsens varighed: Ca. 1 time og 30 min. med pause

Aarhus Teaters sponsorer

**House of
PRINCE**
ARTS & CULTURE

Martin

CERES

MORGENAVISEN
Jyllands-Posten

Nykredit

HR. KEUNER OG LYRIKKEN

Efter at have læst i en digtsamling sagde hr. K.: – I Rom måtte kandidater til de offentlige embeder ikke bære togaer med lommer i, når de færdedes på Forum Romanum, for at de ikke skulle kunne tage mod bestikkelsespenge. På samme måde burde lyrikerne ikke gå med ærmer, så blev det umuligt for dem at ryste digte ud af dem!

B. B.

(citat fra Historier om Hr. Keuner, 1979

– oversat af Hans Christian Fink)

LYRIKEREN BRECHT

Af Steffen Steffensen

Dramatikeren Brecht er langt mere kendt end lyrikeren, hvilket har sine årsager. Dramaerne er blevet opført i adskillige lande; digtene offentliggjordes mere spredt. I emigrantårene måtte mange af hans digte forblive i skrivebordsskuffen og kunne vanskeligt nå ud til et større publikum. Det var "Schlechte Zeit für Lyrik". Som andre emigrantforfattere så Brecht sig på en smertelig måde berøvet sit naturlige publikum i Tyskland. Lyrik finder langt vanskeligere end fiktionslitteratur læsere i det fremmede. Det må dog siges, at hans digte ofte bevarer en stor del af deres fascination i oversættelse, hvilket bl.a. hænger sammen med, at mange af dem har en elementær folkelig karakter; de stræber efter det enkle, klare og letfattelige.

Den, der kender dramatikeren Brecht, kender dog også lyrikeren på grund af de talrige indlagte digte og sange, som de fleste af hans dramaer indeholder.

Brecht var ikke blot den eneste tyske dramatiker af format i sin tid, men også en særpræget og betydelig lyriker. Han har da heller ikke opfattet sine digte som en underordnet del af sin produktion.

Skønt Brecht har skrevet "prosavers", der er særdeles asketiske overfor skønhed af klanglig og anden art, er det klart, at det er hans øre for sprogets musikalske virkemidler og hans sproglige originalitet, som har gjort ham til lyriker. Mange af hans digte får den særlige Brechtske tone ved blandingen af det stærke, grove eller djærve og det lyrisk sarte, der netop hænger sammen med en forfinet sans for sprogets musikalske nuancer. Denne dobbelthed må betegnes som særlig karakteristisk for ham.

Som skarpheden og grovheden i hans digte skyldes oprøret mod den verden, han forefandt, således hænger meget i hans digtes form sammen med oppositionen mod traditionen i tysk digtning. Dog også her er der tale om en ejendommelig dobbelthed. På den ene side er hans digte udtryk for oppositionen mod det overleverede, på den anden side er han fornyer af tysk tradition. Belysningen af forholdet til traditionen og forbillederne er vigtig til forståelse af hans digteriske egenart.

Hans lyriske produktion er ret omfattende, mangestrengt og præget af originalitet. Lyrikeren Brecht har sin egen tone, forskellig fra alle andres. Hans digte ejer, når de er bedst, en elementær lyriske kraft.

HJULSKIFTET

Jeg sidder ved vejkanten.

Chaufføren skifter hjul.

Jeg er ikke gerne dér hvor jeg kommer fra.

Jeg er ikke gerne hvor jeg skal hen.

Hvorfor betragter jeg hjulskiftet

Med utålmodighed?

B. B.

Om mange af hans digte gælder det, at man ikke vurderer dem rigtigt, hvis man ikke gør sig klart, at han har tænkt sig, at de skulle synges, ledsaget af en musik, der understreger virkningen. Dette forklarer flere af deres ejendommeligheder. Det er kendt, at Brecht var meget musikalsk. En del af melodierne til sine ungdomsdigte har han selv komponeret, eller han var på grund af sin sans for musikkens specielle virkemidler på dette område i stand til at give sine komponister værdifulde direktiver.

KIRSEBÆRTYVEN

Tidligt en morgen, længe før hanegal,
Blev jeg vækket af en fløjten og gik til vinduet.
I mit kirsebærtræ – haven var endnu halvmørk –
Sad en ung mand med lappede bukser
Og plukkede lystigt mine kirsebær. Ved synet af mig
Nikkede han til mig, mens han med begge hænder
Hentede kirsebær fra grenene ned i sine lommer.
Endnu en tid lang, da jeg atter lå i min seng,
Hørte jeg ham fløjte sin lystige lille sang.

B. B.

Den unge Brecht yndede iøvrigt selv at synge sine viser offentligt på ølstuer eller litterære kabaretter til guitar- eller luthacompanement.

Hans lyrik var fra første færd præget af, at den skulle høres, synges eller foredrages. Den udmærker sig ved en usædvanlig stærk rytmevirkning og en elementær sproglig kraft, der får de fleste øvrige tyske lyrikere fra tiden til at virke en smule blodfattige.

At Brecht var lyriker var een af forudsætningerne for, at han var i stand til at forny dramaet. Den store rolle, som digtene spiller i hans stykker, er i sig selv noget nyt. Forbindelsen mellem lyrikken og dramaet havde været afbrudt i naturalismens problemdrama; hos Brecht knyttes den igen på en særegen måde.

Ser eller læser man hans dramaer, er det undertiden vanskeligt at afgøre, om det er dramatikeren eller lyrikeren, der har ordet. Der er i hvert fald ingen tvivl om, at der har fundet et betydeligt samarbejde og en frugtbar vekselvirkning sted mellem de to.

(citeret fra afhandlingen om Bertolt Brechts digte – Kbh, 1965)

OM HUMOR

Filosoffen Me-ti sagde: Der er mennesker der ikke kan le ad alvorlige ting. Det behøver man ikke tage dem ilde op, men man skal heller ikke lade sig forbyde at le ad alvorlige ting.

Man kan tale muntert og alvorligt om alvorlige ting, muntert og alvorligt om muntre ting ...

B. B.

*(citat fra Me-Ti, Vendingernes Bog, 1967
– oversat af Ivan Malinowski, 1986)*

BRECHT OG HEMINGWAY

Der findes en bestemt forfattertype som udmærker sig ved at den tid de har levet i, i særlig grad ser ud til at have taget bolig i dem; ved at samtidshistorien er blevet til kød og blod i deres personligheder, og ved at tidens problemer og konflikter så at sige stritter ud af deres værk, enten det er frivilligt eller ufrivilligt.

Den første del af vort århundrede har inkorporeret sig i skikkelserne Hemingway og Brecht – måske stærkere end i nogle andre forfattere, som har levet og arbejdet samtidig. Hver på sin måde står de som et monument over de første 50-60 år af vort besynderlige sekel.

Jens Bjørneboe (1964)

(citat fra bogen Om Brecht, Oslo 1977)

VIL BRECHT OVERLEVE?

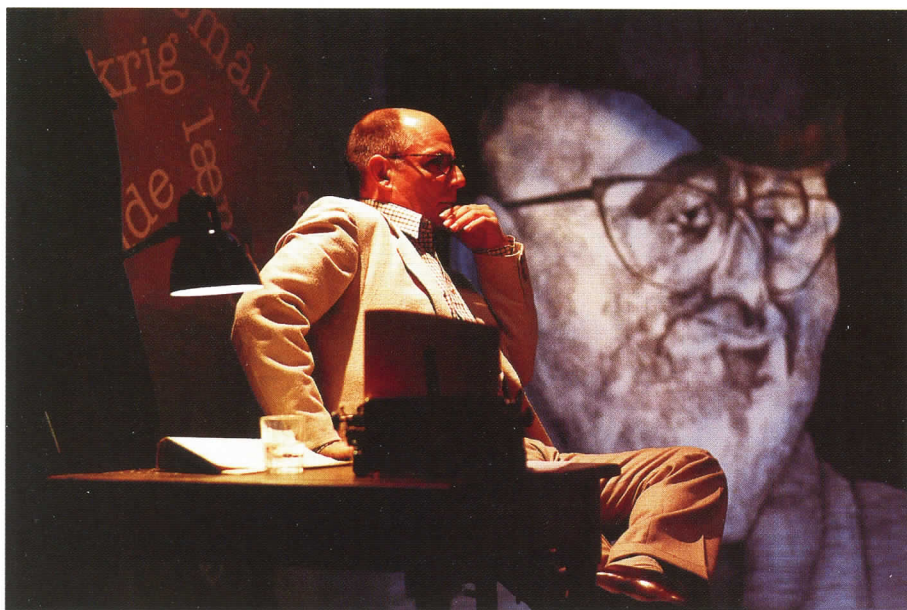
I februar 1998 fejrede man 100-året for Brechts fødsel, og man finder næppe noget bedre tidspunkt til at stille spørgsmålet: Vil Brecht overleve? Blir han en klassiker, eller blir han en foreteelse som med den praktiske socialismes fald henvises til historiens og politikens "losseplads"? Og hvis Brecht overlever, hvad er det da som overlever?

Hvad Brechts lyrik angår, er faren for at han skulle blive glemt ret minimal.

Brechts ungdomsballader, hans "songs", hans sangtekster i stykkerne, hans på én gang intellektuelt skarpe og elegisk blide digte fra de store læredigte til de impressionistiske naturdigte udgør tilsammen en lyrisk encyklopædi, som næppe findes magen til i tysk litteratur. At der til mange af Brechts digte desuden er komponeret genial musik af Kurt Weill, Hanns Eisler, Paul Dessau og andre gør dem ikke mindre attraktive. Brecht vil som lyriker sandsynligvis kun komme til at stå stærkere med årene, og nogle af hans store digte vil ganske sikkert blive regnet med til de betydelige i tysk litteratur.

Ralf Långbacka

(citat fra Brecht og det realistiske teater. De første 100 år. Drama, Gråsten, 1998)

OM BERTOLT BRECHT

Alt hvad han skrev, beskrev en fremtid, han ikke kom til at opleve. Mens han skrev, bar han en stensæk på ryggen, som var den eksisterende realsocialismes forfærdelige virkelighed. Det har tvunget ham i knæ i samtidens øjne. Tænk, hvis han havde levet i realkapitalismens herskende verden, som er vores. Så havde han gået fremadbojet, i hård modvind, helt alene, derfor i højt humør, og måske fundet kighul-lerne til vores tilsyneladende så ubegribelige virkelighed.

*Per Olov Enquist
(citat fra Politiken, 8. feb. 1998)*

VAREDE VI UENDELIGT

Varede vi uendeligt
Så ændredes alt
Men da vi er forgængelige
Blir meget ved det gamle.

B. B.

BRECHT PÅ DANSK

Bertolt Brechts digte, sange og prosa er oversat og formidlet af så forskellige danske lyrikere og forfattere som –

Otto Gelsted (OG), Erik Knudsen (EK), Hans Christian Fink (HCF), Carl Nyholm (CN), Sven Møller Kristensen (SMK), Regnar Mandsbjerg (RM), Jens Louis Petersen (JLP), Finn Methling (FM), Poul Henningsen (PH) og Ivan Malinovski (IM).

– Og oversættelserne til de her benyttede tekster spænder over adskillige årtier – fra 1930'erne til idag. Oversættelsernes initia-ler vil fremgå efter hvert indslag i pro-grammets oversigt over cabaretens ind-hold.

JH

PROGRAM

<i>Forspil: Ouverture til "Skillingsoperaen" (m: Kurt Weill)</i>	Niels Søren
Om den arme B. B. (EK)	Hother
Vuggesang (OG) (m: Hanns Eisler)	Elsebeth
Ved en søns fødsel (IM)	Dorthe
Følelsernes rolle (HCF)	Elsebeth
Visen om den hårde nød (JLP) (m: Kurt Weill)	Hother
Kærlighed til hvem? (HCF)	Dorthe
Barbara-song (SMK) (m: Kurt Weill)	Dorthe
Om de dog – song (SMK) (m: Kurt Weill)	Elsebeth/Hother
Min unge søn (IM)	Dorthe
En læsende arbejders spørgsmål (IM)	Alle
Hr. K. kører bil (HCF)	Hother
Til lærdommens pris (RM)	Elsebeth
Selv himlen (EK)	Dorthe
Bogbrændingen (IM)	Elsebeth
Varede vi uendeligt (EK)	Hother
Moritat om Mackie Springkniv (SMK) (m: Kurt Weill)	Elsebeth/Dorthe
Hvis hajerne var mennesker (HCF)	Alle
Morgensalme (SMK) (m: Kurt Weill)	Hother
Hvad er I for mennesker? (FM)	Dorthe
Du ligger som du redte (PH) (m: Kurt Weill)	Elsebeth
Fejltagelse og fremskridt (HCF)	Hother
Digternes udvandring (EK)	Elsebeth
På muren stod skrevet med kridt (IM)	Dorthe
Vuggesang (OG) (m: Hanns Eisler)	Elsebeth
Når der skal marcheres (RM)	Hother
Hvad fik soldaterkonen sendt? (CN) (m: Hanns Eisler)	Dorthe
Dårlig tid for lyrik (IM)	Hother
Jern (IM)	Elsebeth
General, din tank er en stærk vogn (IM)	Dorthe
Hr. Keuner og højvandet (HCF)	Hother
Alabama-song (m: Kurt Weill)	Alle

PAUSE

<i>Forspil: Fra "Happy End" (m: Kurt Weill)</i>	<i>Niels Søren</i>
<i>Sørøver-Jenny (IM) (m: Kurt Weill)</i>	<i>Elsebeth</i>
<i>I min landflygtigheds andet år (EK)</i>	<i>Hother</i>
<i>Balladen om "jødehoren" Marie Sanders (m: Hanns Eisler)</i>	<i>Dortbe</i>
<i>Den ondes maske (EK)</i>	<i>Hother</i>
<i>Meddelelsen (EK)</i>	<i>Elsebeth</i>
<i>Om betegnelsen emigranter (IM)</i>	<i>Hother</i>
<i>Vuggesang (OG) (m: Hanns Eisler)</i>	<i>Elsebeth</i>
<i>Ved læsning af Horats (IM)</i>	<i>Dortbe</i>
<i>Sangen om Moldau (IM) (m: Hanns Eisler)</i>	<i>Dortbe</i>
<i>De håbende (RM)</i>	<i>Elsebeth</i>
<i>Sangen om de værgeløse guder (FM) (m: Sebastian)</i>	<i>Alle</i>
<i>Krigen som vil komme (RM)</i>	<i>Dortbe</i>
<i>Om verdens venlighed (EK) (m: Sebastian)</i>	<i>Elsebeth</i>
<i>De der fjerner kødet fra bordet (IM)</i>	<i>Dortbe</i>
<i>Mod-sang (EK)</i>	<i>Hother</i>
<i>Ballade om at leve godt (SMK) (m: Kurt Weill)</i>	<i>Hother</i>
<i>Jeg, en overlevende (IM)</i>	<i>Hother</i>
<i>Til skuespilleren P. L. i exil (RM)</i>	<i>Elsebeth</i>
<i>Om begyndelsens lyst (IM)</i>	<i>Hother</i>
<i>Fædrelandskærlighed (HCF)</i>	<i>Dortbe</i>
<i>Røgen (RM)</i>	<i>Elsebeth</i>
<i>Mandalay-song (JLP) (m: Kurt Weill)</i>	<i>Hother</i>
<i>Ballade om det seksuelle slaveri (SMK) (m: Kurt Weill)</i>	<i>Elsebeth/Dortbe</i>
<i>Svagheder (EK)</i>	<i>Dortbe</i>
<i>Surabaya-Johnny (EK) (m: Kurt Weill)</i>	<i>Dortbe</i>
<i>Kærlighed (IM)</i>	<i>Hother</i>
<i>Minde om Marie A. (EK)</i>	<i>Hother</i>
<i>Fornøjelser (IM)</i>	<i>Elsebeth/Hother</i>
<i>Moritat (SMK) (m: Kurt Weill)</i>	<i>Alle</i>
<i>De bedste anstrengelser (HCF)</i>	<i>Alle</i>

